

והנה ברש"י ורע"ב מבואר דיחיד שיכול לאכול כזית שוחטין עליו, ופי' המפרשים דמיירי בגוונא הנ"ל דאין ברירה אחרת. ובמרכבת המשנה ועוד אחרונים כתבו בדעת הרמב"ם שלא ישחוט, וכ"כ הר"י מלוניל.

כתב הצ"ח דאם מצטרף עם אשה ודאי לא נחשב על היחיד. ולענין קטן תלוי עם נחשב כמנוי.

המינוי

כמו שלמדנו התורה צותה שהפסח תעשה בחבורה. לא רק כשחבורה קונים ביחד, כמו כל קרבן שאפשר לעשות בשותפות, אלא אפילו אחד לקח לעצמו, ועכשיו רוצה למנות אחרים עמו, דבשאר קרבנות אינו יכול, גילתה התורה דקרבן פסח אפשר לעשות כן, וכדילפינן במכילתא ר' ישמעאל אומר מנין אתה אומר שאם ירצה אדם למנות אחרים על פסחו שהוא רשאי, שנאמר ולקח הוא ושכנו, והכוונה שהוא לקח קודם ואחר ממנה שכינו. תוס' פט: כתבו בדעת רבנן [דבפסח לא משייר אינשי] הפשט הוא משום דע"ד כן מקדשו, שיצאו כל אשר ימנו עליו. ובאמת פלוגתא היא בירו' אם למפרע נחשב כבעלים, או כל מי שנתמנה אח"כ הוא טפל לבעלים.

אין עושין חבורה שכולה חולים או זקנים [אם לא שבריאם לגמרי], וכן נשים עם עבדים, או עבדים עם קטנים, או כולן קטנים או כולן גרים.

כיצד הוא המינוי

צריך לימנות על הקרבן קודם שחיטה. מינוי זה כידוע מחלוקת מה היא, לדעת הגר"ז הוא קנין ממון ולא סגי שהוא מתכפר, [ובמשנת יעקב כתב שהגר"ז אמר לו שה"ה לגבי משיכה צריך להקנות החלקים, עיי"ש שלא משמע כן בגמ' צח:; וככה כתבו כמה אחרונים בדעת הגר"ז דהמשיכה אין צריך קנין], ולדעת החזו"א [ס' קכ"ד לדף פט, באות ב', ובאות ה' כתב דלדעת רבי צריך קנין ממון] ואבי עזרי, אין צריך קנין ממון. בפסקי תוס' קידושין איתא דהמינוי ע"י זכיה וקנין ולא ע"י דיבור גרידא, והאחרונים כתבו דפשטות הסוגיות משמע סגי בדיבור גרידא, ותלוי במחל' הנ"ל. אפשר לימנות ולימשך עד השחיטה [זוהו מאד נוגע, כל הנכדים של התו"ט ירצו לאכול עמו, או אפשר עם דוד המלך, ואולי עם הרמב"ם, ואפשר עם ר' יוחנן, או עם אברהם אבינו, או חוני המעגל וכו', וצריך שיהיה לכל אחד כזית, וזה יהיה כמו חברותא טומלט]. וכמובן כ"ז כשהקדיש כבר את פסחו, אבל אם לא הקדיש, אין כאן סוגיא של מינוי, אלא שותפות בקרבן.

מי יכול למנות

אם יש כמה בעלים על הקרבן, יכול אחד מהם למנות עוד אחר, אבל אם עשאו בלא דעת שאר הבעלים, זה רק על חשבון הממנה, ואם למשל יש לממנה חמשה כזיתים, יכול למנות רק עוד ארבעה.

כמה יכול למנות

אם נמנו מאות אנשים על קרבן אחד, הראשונים שיש להם כזית יוצאין, והאחרונים שאין להם כזית לרבנן לא יצאו וצריכים לעשות פסח שני, וכ"פ הרמב"ם [ואם נמנו בב"א כולם לא יצאו], ולר' נתן בדיעבד יצאו דאכילה לא מעכבא, וכן פסק באו"ז.

החייבים בקרבן פסח

אנשים נשים ועבדים חייבים בקרבן פסח. כל קטן וקטנה שיכולים לאכול כזית צלי אביו שוחט עליהם קרבן פסח, ו"א מן התורה מדכתב שה לבית אבות, ו"א דרבנן. ולמ"ד דרבנן הא דאין בו משום שלא למנוי, ו"א דכל שאינו יכול להימנות אין בו משום שלא למנוי, ו"א דאכילתו מן התורה משום שה לבית אבות, אלא דאין מנוי מן התורה, ו"א דמשום חינוך אין בו משום ספיה.

זקן וחולה שיכולים לאכול כזית שוחטין עליהן. ואם אינן יכולים לאכול כזית בשעת שחיטה או זריקה, אין זורקין עליהן [זוהו שלא לאוכליו, ולדעת הרמב"ם אפילו אם יש עוד בני חבורה אין שוחטין לכתחילה לאוכליו ושלא לאוכליו, ולדעת רש"י מותר לשחוט לכתחילה, אבל לגבי אכילה זה תלוי אם בשעת שהיה נמנה לא היה ראוי אפשר דנחשב ג"כ כשלא למנוי, וכבר האריך הגר"ח על זה]. ואם נראה שבשעת אכילה יהא יכול לאכול כזית, אלא שבשעת שחיטה יש לו בחילות, כתב בספר חסד לאברהם דשוחטין וזורקין עליו כמו ששוחטין וזורקין על טב"י, אבל במהר"ק ויד אליהו וחזו"א כתבו דאין שוחטין וזורקין, וביאר החזו"א דבעת שלא יכול לאכול הוי דיחוי בגופו כמו ערל וכד', [נדבר זה יתכן, דידוע דביעור הערב רב ועמלק יהיה בערב פסח בשעה ששית כמס"כ ברע"מ פ' פנחס רמט, ובתיק"ז תיקון כא נא, וזהו שכתוב מצות יאכל לשון עתיד, שיהיה יו"ט מיוחד ביציאה מן הגלות האחרון, ואפשר שבשעת השחיטה יהיה מצב של בחילות מכל מה שקורא מסביב, אף שיהיו ראויים בשעת אכילה].

טמא שרץ וכיוצא בו שטמאין טומאת ערב, אין שוחטין עליהן קודם שטבלו, אבל לאחר שטבלו שוחטין [ובכלל זה נדה בשמיני שלה, שטבלה לאחר שביעי]. וטמא מת בשביעי שלו לאחר שטבל, לדעת הרמב"ם אין שוחטין עליו בטומאת מת שהנזיר מגלח עליה, ולתוס' וראב"ד שוחטין עליו. מחוסר כפורים שמסר קרבנותיו לב"ד שוחטין עליו, וצריך שוב טבילה לפני אכילה.

ערל אין שוחטין עליו, ומשוך ו"א דחייב מדרבנן למול קודם שאוכל [ולכאורה אפשר לשחוט ובלבד שיתקן אח"כ, דרק ערל דאורייתא אינו יכול לשחטו עליו].

פסח ביחיד

הפסח נאכל בחבורה. ונחלקו התנאים אם אפשר ליחיד להביא פסח, ר' יהודה דריש לא תוכל לאכול את הפסח באחד, הכוונה שיש איסור לשחוט הפסח ליחיד, ור' יוסי דריש איש לפי אכלו דמותר לשחוט ליחיד, ובלבד שיהא יכול לאכול כולה, כדי שלא יבא לידי נותר. והרמב"ם פסק דיחיד ששחט את הפסח לעצמו כשר, והוא שיהיה ראוי לאכול את כולו, ומשתדלין שלא ישחט לכתחילה על יחיד. ו"א שפסק כר' יהודה, ור' יהודה מודה שבדיעבד כשר, ור"א בן הרמב"ם כתב שפסק כר' יוסי, ואפי' לר' יוסי יש ענין [אבל זה לא בגדר בדיעבד רק זירוז בעלמא] שלא יהיה ביחיד [ובמדרש מבואר שלעולם לא פחתו מעשרה לחבורה, ופעמים אפילו חמשים].

ויש לשאול מי שהיה שקוע בלימוד, ולא ארגן עצמו לחבורה, ואין ביכולתו לאכול כבש שלם, האם משום שיבא לידי נותר, יעבור באיסור כרת ולא יעשה פסח?

דין הכסף שהופרש

הכסף שהפריש הנמנה עבור פסחו, אם הוא חולין פשוט שהכסף נשאר חולין ביד הממנה, אבל אם הקדיש הכסף, יש ב' לשונות בדעת רבי האם מותר לקנות בזה חלוק וטלית, דבפסחא משייר אינשי, וקדושת הכסף נתפס בבהמה, או מותר רק לקנות צרכי פסח כמצה ומרור ועצים לצלייתו, והמאירי פסק כרבי דמותר לקנות חלוק, והא"ז פסק כרבנן דאסור. וכתב החזו"א דאם התכונן ליקח מצה ומרור, הכסף יצא לחולין, ואף אם לבסוף לא נצרך לזה, וצ"ע.

מינוי על ב' פסחים

מבואר בכל הסוגיות ויותר מפורש בירוש' קידושין פ"ב ה"ו, דא"א להביא ב' קרבנות פסח, וזה דומה למפריש ב' חטאות, ולכן השני נחשב שלא למנוי, ולא דומה לחיוב עולת ראייה ושלמי חגיגה דמבואר בגמ' חגיגה דיכול להקריב כמה קרבנות עבור חובתו. וכן א"א למנות על ב' פסחים ולברר בשעת אכילה לאיזה רוצה דאין ברירה [רש"י פח:]. ולא רק זה אלא אפילו רוצה למנות על ב' פסחים ולמשוך ידו לפני השחיטה כתב רש"י צח: דא"א דהנמנה על פסחים אין זה מינוי. ולכן איתא במשנה דאם נתערב ב' פסחים של ב' אנשים, צריך כל אחד למנות עמו אחד מן השוק, וימשוך ידו, וימנה על של חבירו, אמנם בירוש' איתא דיכול ושוב ימשוך לפני שחיטה, ואם לא משך ידו לפני השחיטה, ביתום גדול ששחטו עליו אפוסטרופוסין כתב הרמב"ם [פ"ב ה"א] דיאכל מן הנשחט ראשון, ובאמר לשליח לשחוט עליו, ושחט גדי וטלה כתב [פ"ג ה"א] דשניהם יצאו לבית השריפה [והאחרונים תי' הסתירה בכמה מיני חילוקים, עכ"פ מבואר דעת הרמב"ם דשייך מינוי על ב' פסחים]. ודע דגם לרש"י יש מושג שמפריש שני פסחים לאחריית ע"מ להתכפר באחת מהן, והשני הוי מותר הפסח דקרב שלמים.

מינוי בלא דעתו

בגמ' נדרים לו' איתא דאין להפריש קרבן בלא דעת חבירו, דהיינו להקדיש משלו עבור חבירו. ואם נתרצה כששמע קודם שחיטה, כתב הש"מ (ערכין כא: בשם הרא"ש) דקדוש. וכן א"א למנות אחרים על פסחו שהקדיש בלי דעתם, חוץ מבני ביתו הקטנים, שנמשכים אחר האב בע"כ [וכן עבדיו הכנענים]. והנה בגמ' איתא אם הקטנים שחטו לעצמן, ושוב שחט עליהן אביהן, דיאכלו משל אביהן, אבל הרמב"ם היפך הגי' דשחט עליהן אביהן תחילה, וכתב החזו"א דבדוקא נקט כן, דאם הקטנים נמנו עם אחרים ושחטו תחילה כבר יצאו, ואין נמנים עם האב בע"כ. ובניו הגדולים אין האב יכול למנותם בע"כ, אפילו סמוכים על שולחנו, אמנם מן הסתם כל זמן שלא מיחו הם יוצאים בשלו [ומיירי שידעו ששחט עבורם ושתקו]. אשתו יכולה למחות, וכ"ז שלא מחתה אוכלת משל בעלה. אם שחט עליה אביה ובעלה, יש כמה שיטות בזה, אם הוא רגל ראשון אחר חופתה.

משיכה מן הקרבן

כשרוצים לימשך צריכים ליזהר שלא ימשכו כולם בב"א דאל"כ ידחה הקרבן [תוס' עג: ד"ה פסולין], ולר' יהודה צריך שישאר אחד מבני חבורה הראשונים, וכן פסק

המאירי ואו"ז. אמנם בתחילה אפשר להקדיש טלה סתם בלי מנויים, ואז למנות עליו מי שירצה [ובזה מתורץ הא דאמר ר' יהודה המוצא טלה שלושים יום קודם החג הרי זה פסח, והיאך ישתמש בו, הרי אינו יודע בעלים הראשונים ומסתמא משכו ידיהם ונתכפרו באחר, אלא היו מקדישים סתם וכמבואר בירוש' הולך לו אצל מוכרי פסח, ושוב נמנים עליו].

לאחר שמשכו

לאחר שמשכו הבעלים ידיהם, דעת המלבושי יו"ט, דעדיין יכול למנות אחרים או הוא עצמו לימנות עליו, דהוא עדיין בעל הקרבן. והנה אם כולם משכו ידיהם מבואר בתוס' עג: דתו לא חזי לפסח, וביאר המקד"ד [קדשים סי' ג] משום דאין כאן בעלים שימנה אותן, משמע דחולק על המלבושי יו"ט, אמנם כבר נתקשו האחרונים בזה, למה לא נשאר אצלו עדיין הקנין ממון, וכמו במותר הפסח דיכול למנות אחרים אחר שכבר יצא, דהוא עדיין הבעלים על הקרבן הגם שאינו מנוי עליו. ואת דברי התוס' יישבו באופנים אחרים למה אם כל המנויים משכו ידיהם הקרבן נפסל.

למדנו שהנמנה יכול למשוך את ידו לפני שחיטה. האם הממנה יכול לחזור בו לפני שחיטה? מדברי הליקוטי הלכות פט', וכן החזו"א בדף פט: אות ב' מצדד [בדעת רבנן דאין ענין מינוי ענין קנין ממון] דיכול הממנה לחזור.

חבורה שאבד פסחה, או נתערב פסחה עם חבורה אחרת מבואר במשנה באריכות.

שוחט סתם

הדין שצריך לשחוט למנוי, יש מחל' אחרונים אם אמרינן סתמא למנוי, או לא, ומכ"מ סגי לחשוב בשעת שחיטה למנוי, וא"צ לדעת את הרשימה של כל המשתתפין.

איסור אכילה שלא למנוי

אין שוחטין אלא למנוי, וכן אין הפסח נאכל שלא למנוי. וכתב רש"י מדכתיב במכסת נפשות. וי"א דהאוכל קרבן פסח שאינו מנוי עליו עובר משום כל בן נכר לא יאכל בו, והראב"ד [פ"ט ה"ז] כתב דעובר משום תושב ושכיר לא יאכל בו, וכן מבואר ברש"י תוס' רשב"א ר"ן ומאירי דאיכא איסור לאכול שלא למנוי. ובפירוש המיוחס לר"ש [צו פ' ט' ה"ז] כתב בפירוש אחד דלא מצינו איסור באכילת שלא למנוי [רק השחיטה] אחר שיצא יד"ח בפסחו, אלא שאינו יוצא ידי חובת פסח.